

Vogeltrekstation Falsterbö in Zuid-Zweden

Door G. L. Ouweneel

Toen wij, eind augustus 1961, voor de eerste maal het vogeltrekstation Falsterbö in Zweden bezochten en dagelijks de enorme horden trekvogels zagen, die op deze plaats in het najaar het Scandinavisch schiereiland verlaten, werd het ons duidelijk dat in de toekomst Falsterbö hoge ogen zou gooien wanneer er sprake van mocht zijn om de vakantie in de nazomer te nemen. Voor ons, Nederlanders, is het beslist niet noodzakelijk om over de landsgrenzen te gaan om op één dag in de herfst tienduizenden vogels waar te nemen, maar wat voor vogels dit ook mogen zijn, duizenden stootvogels beslist niet. En ondanks de honderdduizenden piepers, kwikstaarten, zwaluwen, vinkachtigen en talloze andere soorten die ieder najaar Falsterbö passeren zijn het de stootvogels, die op dit vogeltrekstation hun stempel gezet hebben.

Het dorpje Falsterbö ligt op een schiereilandje aan de uiterste zuidwestpunt van Zweden, een 25 km ten zuiden van Malmö. Het vogeltrekstation bevindt zich, enigszins afzijdig van het dorp, aan de rand van een strook loofbos. Deze strook loopt parallel aan de zuidkust. In dit loofbos heeft, tot grote vreugde van de Zweedse ornithologen, in de zomer van 1963 een *wielewaal* gebroed.

Buiten dit vogeltrekstation, dat in 1955 voltooid werd, bezit de zeer actieve Sveriges Ornitologiska Förening ook een vogeltrekstation in Ottenby, op de zuidpunt van Öland in de Oostzee.

De voornaamste oorzaak van de sterk geconcentreerde trek in Falsterbö is natuurlijk het samenkomen van de Zweedse zuid- en westkust. Er is echter nog een reden, die vooral voor de stootvogels van belang is. Veel stootvogels volgen reeds boven het centrum de met bossen bedekte stroken. Deze gebieden vormen als het ware lijnen met Falsterbö als een centraal hoekpunt. Van groot belang is verder ook de overheersende windrichting gedurende de trekmaanden.

De grootste aantallen vogels worden geteld bij gematigde winden tussen noord-west en zuid-west. Hoewel de waargenomen aantallen altijd indrukwekkend blijven, vallen dadelijk grote fluctuaties tussen de jaren onderling op. In 1954, 1955 en 1956 werden bijv. resp. 6.600, 20.900 en 9.200 *wespendieven* tussen half augustus en eind september in Falsterbö geteld; voor de *vink* waren deze cijfers 293.000, 531.000 en 153.000. De overheersende windrichting in bepaalde weken van de nazomer en herfst is voor de verschillen verantwoordelijk.

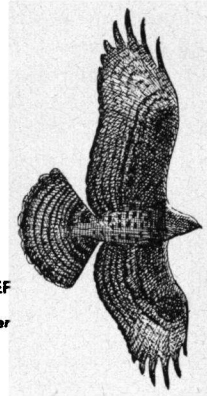
Het is dan ook bijzonder moeilijk om aan de hand van de in Falsterbö doortrekkende aantallen stootvogels tot een schatting van de broedpopulaties te komen. Van de *rode wouw* is men nog het best op de hoogte. Deze vogel, die nergens anders ten n. of o. van Zuid-Zweden broedt, heeft een vrij constante populatie van ongeveer 50 broedparen in Zweden. Rudebeck (1950), de Zweedse ornitholoog die zich als eerste aan een zich over jaren

uitstreckende studie over de herfsttrek in Zuid-Zweden heeft gewijd, kwam tot de conclusie dat gemiddeld 30% van deze populatie in Falsterbö doortrekt. De laatste paar winters echter hebben plotseling niet onbelangrijke aantallen *rode wouwen* in Skåne, Zwedens zuidelijkste provincie, overwinterd. Dit heeft nogal verbazing gewekt, daar er tot voor enkele jaren slechts een paar winterwaarnemingen van de *rode wouw* in Zweden bekend waren. Nog een kwestie die de Zweden nogal bezighoudt is die van de *bastaardarend*. Ieder najaar trekken er enige *bastaardarenden* in Falsterbö over, vogels van de geringe broedpopulatie in Zuid-Finland. Nu worden er gedurende de laatste tijd regelmatig in het broedseizoen *bastaardarenden* in de uitgestrekte wouden van Midden-Zweden waargenomen en optimistische Zweedse ornithologen verwachten dan ook in de nabije toekomst een broedgeval van deze vogels.

Trouwens, de arenden in het algemeen staan op het vogeltrekstation in het centrum van de belangstelling. Begrijpelijk overigens, want enkele uitzonderingen daargelaten, is langzamerhand alles wat Europa aan arenden oplevert in Falsterbö waargenomen. *Visarenden* zijn vooral: eind augustus, begin september regelmatige verschijningen, totaal gemiddeld een 45 vogels per seizoen, hoewel de laatste jaren minder, wat zeer waarschijnlijk verband houdt met de algehele achteruitgang van deze soort in Europa. *Steen- en zeearenden* verschijnen in de regel niet eerder dan eind oktober in Zuid-Zweden; iedere winter zwerven er enkele rond in een merengebied enige kilometers ten n. van Falsterbö. In ditzelfde gebied verbleef in 1961/1962 maandenlang een *keizerarend*. Toen deze vogel voor de eerste maal in Zuid-Zweden waargenomen werd, verbleven wij juist in Falsterbö. De ornithologen waren ervan overtuigd dat, indien de *keizerarend* Zweden zou verlaten, er een grote kans was dat hij dit via Falsterbö zou doen. Iedere avond waren er dan ook telefoontjes in het vogeltrekstation van mensen die wilden weten of de *keizerarend* die dag overgetrokken was. Ook *slangenarenden* trekken er soms voorbij, vogels die hoogstwaarschijnlijk afkomstig zijn uit Rusland, evenals de *steppenarend* die enige jaren geleden Falsterbö's arendlijst nog langer kwam maken.

Zoals reeds opgemerkt is het heersende weertype van groot belang. Eind augustus 1961 was het weer uitermate gunstig voor de trekvogels. Op de 30e bijv. telden wij tussen half zes en elf uur 's morgens 3 *buizersds*, 1 *ruigpootbuizerd*, 179 *sperwers*, 2 *rode wouwen*, 3250 *wespendieven*, 4 *bruine* en 1 *blauwe kiekendief*, 1 *visarend*, 1 *slechtvalk*, 1 *smelleken* en 80 *torenvalken*. Zowel *buizerd* als *ruigpootbuizerd* vormen uitzonderingen voor deze tijd. Normaal komen de eerste niet voor half september over. Verder telden wij 400 *boerenzwaluwen*, 100 *huiszwaluwen* en 120 *oeverzwaluwen*. In mijn aantekeningen staat achter *boompieper*, *gele* en *witte kwikstaart* eenvoudig „zeer veel”. In het dorpje zelf krioelde het van de *gekraagde roodstaartjes* en *bonte* en *grauwe vliegenvangers* en tegen een telefoonpaal zat een *draaihals*. Heel vreemd was het om een *zwarte specht* zee te zien kiezen, richting Denemarken. De Deense ornitholoog in ons gezelschap was zeer verheugd over deze mogelijke immigrant in zijn land, daar de *zwarte specht* een sporadische gast in Denemarken is.

Tijdens ons tweede verblijf in Falsterbö, de laatste helft van september 1963, was het weer aanmerkelijk minder geschikt voor massale trek. Niettegenstaande het feit dat er iedere dag wel iets interessants te beleven was,

WESPINDIEF

Tekening H. J. Slijper

moesten wij tot de laatste dag wachten voordat de weersomstandigheden ideaal waren voor een sterk geconcentreerde trek. Maar deze explosie was dan ook buitengewoon. Op de 26e september telden wij tussen zes en half elf 4 *boomleeuweriken*, 2 *veldleeuweriken*, 80 *boerenzwaluwen*, 1 *oeverzwaluw*, 1 *duinpieper*, 40 *boompiepers*, 1 *roodkeelpieper*, 1 *klapekster*, 2 *koolmezen*, 31 *zwarte mezen*, 35 *rietgorzen*, 5 *groenlingen*, 4 *putters*, 865 *sijsjes*, 3700 *kneutjes*, 30 *kruisbekken*, 1385 *spreeuwen*, 1 *huismus* en niet minder dan 138.550 vinkachtigen; ongeveer 15% van dit aantal waren *kepen*, de rest gewone *vinken*. Een constante stroom vogels trok urenlang over. De aantallen stootvogels waren minder indrukwekkend op deze dag: 15 *buizerds*, 68 *sperwers*, 1 *rode wouw*, 1 *bruine kiekendief*, 1 *blauwe kiekendief*, 1 *smelleken* en 1 *torenvalk*. Het is namelijk zo dat, onder invloed van ongunstige winden zoals toen, de buizerdachtigen weer tamelijk ver terug het binnenland intrekken. Zodra de wind gunstig is, trekken ze terug over land in de richting van Falsterbö. Opvallend is dat eind september nog vrijwel dagelijks *gierzwaluwen* in Falsterbö doortrekken. Een *gierzwaluw* is in Nederland, dat zoveel zuidelijker ligt, eind september zeker geen gewone verschijning meer. Het feit dat één van mijn vrienden enkele jaren geleden eind augustus nog tientallen *gierzwaluwen* in Trondheim waarnam, die de indruk wekten nog in hun broedgebied te zijn, zal hiermee wel in verband staan. *Roodkeelpiepers* worden het meest in de derde week van september in Falsterbö gezien. Hun zeer kenmerkende geluid, dat veel weg heeft van dat van de *rietgors*, maar langer aangehouden wordt zoals bij een *koperwiek*, weerklonk nogal eens tussen de vele geluiden van de overtrekkende vogels. Meestentijds zagen wij de vogels zelf niet.

Op de dagen met minder intensieve trek maakten we tochten in de omgeving, waarbij we herhaaldelijk troepen rondzwervende *kraanvogels* waarnamen. Een grote zeeïnam, enkele km ten n. van de zuidpunt, vormde een aantrekkelijk gebied voor duizenden steltlopers en eendachtigen. Hier verbleven steeds *kraanvogels* en ook *grauwe ganzen*. *Breedbekstrandlopers* en *Temmincks strandlopers* werden er bovendien ook een paar maal door ons gezien.

Vanzelfsprekend is Zweden's zuidpunt ook voor ringers gedurende het seizoen een dankbaar arbeidsveld. Ieder najaar worden duizenden vogels, van velerlei soort, in Falsterbö van een ring voorzien. Behalve een drietal vaste „traps” beschikt men in het vogeltrekstation over een groot aantal

nylonnetten, waarmee men dagelijks opereert. Ongeveer 500 meter ten no. van de uiterste zuidpunt staat een vuurtoren, temidden van een dichte uit coniferen en berken bestaande tuin. Het geheel is volkomen geïsoleerd van ander geboomte. Voor de kleine zangertjes is dit de laatste rustplaats voor de oversteek naar Denemarken. Op gunstige trekdagen bevinden zich dan ook vaak zeer grote aantallen zangertjes in deze tuin, die dan op hun beurt weer constant belaagd worden door *sperwers* en soms een *smelleken*! Het ligt voor de hand, dat deze vuurtorentuin een bijzonder geschikte plaats voor het werken met nylonnetten is. In augustus-oktober worden hier duizenden vogels geringd, waaronder ook geregeld *sperwers*, die hun woeste achtervolgingen vaak met een ring moeten bekopen. Leuk waren de vangsten van twee *kleine vliegenvangers* en een *notenkraker* gedurende ons verblijf in september 1963.

Wij Nederlanders, die vooral op het gebied van stootvogels zeker niet verward zijn, keken steeds weer verbijsterd naar de tientallen *sperwers* en honderden *wespendieven* en *buizers* die dagelijks overkwamen. De Zweedse ornithologen echter, die reeds jarenlang gedurende de herfststrek enige tijd in Falsterbö doorbrachten en dus uit hun persoonlijke waarnemingen vergelijkingsmateriaal konden putten, waren aanmerkelijk minder enthousiast. Het feit, dat tijdens ons hele veertiendaagse verblijf in september 1963 geen enkele *slechtvalk* in Falsterbö werd waargenomen zegt genoeg: zoiets was tot voor enige jaren onbestaanbaar geweest. Er wordt in Zweden bijzonder veel aandacht besteed aan de ontstellende achteruitgang van enkele stootvogel- en uilensoorten. De *oehoe*, die zich tot dusver nog steeds in Zuid-Zweden kon handhaven, verdwijnt momenteel snel. In de zomer van 1963 werden er alleen al in de naaste omgeving van Gothenburg drie *oehoes* met vergiftigingsverschijnselen aangetroffen. Het aantal broedparen van de *havik* wordt nu geschat op 1500, dit is bepaald gering voor de eindeloze uitgestrektheid van de Zweedse bossen. Het aantal neemt bovendien nog voortdurend af. Het aantal broedparen van de *zeearend* schommelt de laatste tijd tussen de 40 en de 60, dat van de *steenarend* tussen de 100 en 120. Hoe de ontwikkeling in de toekomst ook mag zijn, in ieder geval kan men nu nog ieder najaar de indrukwekkende drommen trekvogels in Falsterbö gaan zien. Een ieder, die zich in de nazomer enkele dagen kan vrijmaken, moet ik aanraden Zwedens zuidpunt in gedachte te houden. Tegen een geringe vergoeding van 5 Zw. Kr. per etmaal kan men op het vogeltrekstation overnachten. Bovendien is er was- en kookgelegenheid. Falsterbö is een bezoek meer dan waard.

- Het adres van de schrijver luidt: G. L. Ouweneel, Voordonk 11, Rotterdam-24.

GRAUWE KIEKENDIEF

Tekening H. J. Slijper